

Gårdsdrift og husholdning 1941-1944

Ei av min mors tanter het Dorthea (f.1901) og var oppvokst på Oppigarn Kjærstad i Holter – 200 meter fra grensa til Gjerdrum. Hun giftet seg 1927 med Gunvald Nordby (f.1895), som var oppvokst på Østigarn Nordby i Holter – heller ikke langt fra Gjerdrumsgrensa. Sammen kjøpte disse to seg i 1928 gården Søndre Enger ved Leirsund i Skedsmo og dreiv denne fram til de solgte i 1952. De bygde seg deretter hus på Hønsisletta på Ask i Gjerdrum og bodde der livet ut.

Bakgrunnen for det som står nedafor er at «tante» Dorthea i årevis skreiv dagbøker. Flere av disse er tatt vare på. Fra tida under annen verdenskrig har Dorthea etterlatt seg nesten kontinuerlige dagboknotater for årene 1941 til 1944. Dagbøkene er en miks av daglig værmelding, rapporter om dagliglivet (inne og ute), om pengebruk, om sjukdom og religiøse grublerier. For Dorthea var antakelig dagbokskrivning en form for terapi. De religiøse notatene tiltok gjennom krigsårene. At hun pådro seg tuberkulose og hadde et flere måneder langt opphold på sanatorium høsten 1941, kan ha medvirket til

dette. Hun forteller om stadig religiøs møtevirksomhet og vekkelsesmøter i lokalene Vennely på Leirsund og Emmaus ved Skedsmokorset. I tillegg kommer møter i diverse misjonsforeninger. Denne typen notater har jeg sett bort ifra nedafor.

Jeg har tenkt at om en klarer å sortere notatene om dagliglivet på Enger litt temavis, er det mulig å få et bilde av hvordan livet på gården artet seg under krigen. Jeg skriver vanligvis små lokalhistorie-stubber fra Gjerdrum. Dorthea bodde på Leirsund. Men livet på en gard i Skedsmo var antakelig veldig likt slik det må ha vært i andre bygder på Romerike. Likevel er det en viss forskjell mot Gjerdrum pga. nærheten til et større marked i Lillestrøm/Strømmen, og også lettvinntilgang til jernbanen og transport til Oslo.

Noen opplysninger om Enger fra salgsoppgaven i 1928 da eiendommen ble kjøpt. Det framgår ikke hvem meglere var:

«Eiendommen er høit, fritt og vakkert beliggende 1km. fra Leiersund st. og har et areal av 277 maal fin indmark i meget god hevd og 372 maal havn og skog. Skogen der bestaar av gran, er trætett og usedvanlig veksterlig. Eiendommen er kartlagt. Meget god bebyggelse. Vaaningshus i tømmer i 1 ½ etg. paa graastensmur med kjeller under 2 rum, og indeholder i 1. etg. 4 værelser, kjøkken og entre, og i 2. etg. 3 vær. og 4 store alkover. Indelukket glassveranda i anden etg. Veslebygning av tømmer paa graastensmur, hvori bryggerhus med baksteroavn og to gutterom. Lade m. kjøring i røste med graastens fjøs på graastens kjeller med 30 baaser og stald til 6 hester. Stor vognremiss. Stolpebod av tømmer i 2den etg. Sveiserbolig. Uteng-lade. Indlagt telefon, lys og kraft samt springvand over alt. Stor og prektig frukthave.»

Enger var altså en relativt stor landbrukseiendom. Da Dorthea og Gunvald kjøpte var prisforlangende 185.000 kroner for gården og ei lang liste med driftsløssøre, buskap og avlingslager. De må ha vært nødt til å låne en betydelig del av kjøpesummen. Kjøpstidspunktet var like før «krakket» i 1929 og nedgangstidene på første halvdel av 1930-tallet. Det er grunn til å tro at de i de første eieråra kan ha hatt trang økonomi, men dette har jeg ikke papirer på og er ikke undersøkt nærmere.

I den aktuelle tidsperioden hadde Dorthea og Gunvald stort sett 2-3 ansatte gårdsgutter/sveitser, og ei «innejente». Fornavnene Olaf, Arne og Erling og seinere Egil og Trygve opptrer regelmessig. Etternavnene er ukjent. Det var ikke nødvendig å oppgi etternavn på gardens folk. Innejentene var Gudrun som ble gift Witberg, og deretter Helga Østnæs. I tillegg var Dortheas far Hans Kjærstad mye på Enger.

Om årsrytmen på garden.

På 1930-tallet var en utvikling mot mer rasjonalisering av landbruket kommet i gang. De første traktorene og mjølkemaskinene var f.eks. kommet. Under krigen ble det en stopp i endringene, og mange gamle kunster i landbruksdriften måtte tas fram igjen, Gardsdrifta ble svært allsidig. Det er ikke noe spesielt med den drifta Dorthea og Gunvald hadde, men det typiske kan også være informativt for oss som lever i dag:

Skogen.

I vintermånedene i krigsårene (avhengig av føret) dreiv Gunvald og gårdsguttene mye i skogen. Det er sannsynlig at Gunvald hadde god fortjeneste på tømmerhogsten og at hogsten gjorde at alle på garden hadde sysselsetting hele året. Gikk tømmeret til okkupasjonsmakten?

8.jan.1941: Koldt, 25 gr. Kara var så å si ferdig med vinterveien til jul, så nu skulde der hugges tømmer. Begynte å hugge. 16.jan.41: Skyet med lett sne; sur sno og huskaldt. Gunvald og kjører tømmer, Harald lunner og far kjører topp. 13.jan.42: 12 gr. og lite sne. Kara kjører tømmer. Føret er så dårlig så det blir nokså ofte å kjøre velt. 23.jan.43: Kara ferdig med kjøring av kostevad til fabrikk. Ca.26 favner og 6 til brenselsnemnda. 14.apr.44: Kara ferdig med å barke – reier påler og staur. Har gjort limer.

Våronna.

Mye skulle ordnes allerede før sjølve onna startet. Viktigst var nok å begynne å kjøre ut møkk på jordene; noe som ble gjort med hest og slede på snøføre; f.eks. *2.mar.42: Kara kjører gjødsel til Fuglesangen og grus ned igjen.* (Fuglesangen var et jorde som lå et stykke nord for gardstunet opp mot det som i dag er industriområdet rundt Berger.) Her er noen gjenkjennelige våronnaktiviteter:

14.mai 41: Gunvald sådd hvete på Elvesletta. Harvet ned gjødsla på turnipslandet. Ellers går det i kunstgjødselsåning og tromling. 27.mai 41: Stille og varmt. Sådd margerter og kålrabi. Har igjen bare to gjødselhauger i Fuglesangen. Satt de siste potetene. Nå har det vært så travelt en tid, så en synes det nesten går over styr. 4.mai.43: Har harvet ned gjødsla bak stallen og spredd utover bak fjøset. Erling valser nedenfor bygningen. Kjørte i stykker kultivatoren, men fikk reparert hos Bugge. Gunvald på Haugli og kjører traktor. 13.mai.43: Bredd siste gjødsla og harvet ned med traktoren. Reidar graver renner på begge stykker nede ved elva.

Stell av årsveksten.

Kjemiske plantevernmidler var ikke tilgjengelige. Ugraskampen måtte skje mekanisk eller manuelt, og i forhold til skadegjørere som jordloppe og klumprot, var en nokså maktesløs:

19.jun.41: Begynt å hakke kålrot og luke. 3 fremmede. 30.jun.41: Huff for en varme! Kara hakker om i rota bak lyva. Er så mye ugras. Nede ved Linna er det bedre. Gunvald i byen, men fikk ingen gutt. 30.mai42: Opholdsvær og lummert. Harvet over med ugrasharv i Nord-Fuglesangen. Trygve plukket gulblommer. (gulblom=vinterkarse) 10.jun.43: Pent, stille vær. Tørt, så gulrota kommer ikke op igjen. Loppa er også så slem, så vi mister kålplanter. Plantet om igjen. Sådd turnips, for loppa har tatt kålrota. 29.jul43: Luker beter og potetene. Turnipsen er nesten bare klumprot.

Slåttonn.

Gunvald hadde før krigen tatt i bruk den nye konserveringsmåten med å legge ferskt gras i silo og konservere med bruk av AIV-syre. Men fortsatt foregikk mesteparten av slåttonna ved å henge høy på hesjer. En svært arbeidskrevende, men trygg måte å berge vinterfôr på.

23.jun.41: Kara begynt å legge ned AIV. Slått Fjössletta. Gudrun og jeg hadde melkingen, for Arne er med og kjører i kummen. 11.jul.41: Stille og varmt. Holder på med slåtten nedenfor bygningen. En sykklon før over her i dag ved middagstid. Regn og storm som rev av høiet på hengene ned til andre

tråden, så kara holdt på å rette op og henge på hele efterm. Og så stygt som det blev! **24.jul.41:** Kjørt ind høiet, så nå er slåttonna gjort på 3 uker. Lite høi, men så var det jo bare ca. 70 mål eng også. Ca.25-30 mål er lagt i AIV. **27.jul.43:** Kjørte ind det siste høi for i år.245 las, mye høi.

Innhøsting og skuronn.

Gunvald hadde selvbinder som han normalt dro med traktor. Innimellom valgte han likevel å bruke slåmaskin med håndavlegger, noe som var adskillig mer arbeidskrevende. Poteter ble antakelig tatt opp med en hestetrukket kastehjulsmaskin, mens alt av rotvekster ellers ble tatt opp manuelt.

27.aug.41: Kara driver i Fuglesangen. Henger og skjærer, men det er så ustadig vær så det går smått. Åkeren renner så fælt, for alt regnet, og nu blir det for modent også. **10.sept.42:** Pent vær. Skjørt havre efter frokost. Måtte bruke hesta, for traktoren fikk dem ikke til å gå. **11.okt.42:** Kara kjører lo hele dagen, så nå er vi da heldigvis ferdig her nede, men har igjen ca. 70-80 lass lo i Fuglesangen. **23.okt.42:** Grått opholdsvær. Reidar tar op rot. Erling pløier vold med hesta. Gunvald skulde pløie med traktoren, men den vil ikke som vanlig. **18.aug.43:** Skjørt og hengt frø og erteblanding i lia øst for bygningen. **1.sep.43:** Hengt ferdig loa for i år. Det var ikke så svær åker som i fjor, men så har onna gått fint. Skjørt av på vel 3 uker. Men nu har det regnet så mye at loa begynner å gro. **7.sep.44:** Skar med håndavleggeren til middag. Begynte med selvbinderen om efterm., men fikk bare skjært 1 times tid, så kom regnet. **27.sept.44:** Kjører lo fra frokost og hele dagen. Fått ind hvete og havren fra Fjøsli. Tatt op rot. Plukket efter riva på potetlandet.

Produksjonsregulering og rasjonering.

Her kommer noen av Dortheas notater som har med krigens produksjonsregulering og vareknapphet å gjøre. Det garden produserte skulle registreres, attesteres og leveres inn i de godkjente omsetningskanalene og skjemaer leveres rasjoneringsnemnda. Driftsmidler var rasjonert. Det var også vareknapphet og rasjonering på ting de ønsket å kjøpe til seg sjøl:

7.feb.41: Gunvald hos H. Jacobsen på kornkontroll. **19.apr.41:** Presset høi for forsyningsnemnda. **23.apr.41:** Jacobsen og Ullereng her og teller op høi og halm. **16.mar.42:** Ikke mer mel til kua. Det er vel første gang på 13 år at det har hendt! **29.aug.41:** Nu er det skrumpet ind på melkerasjonen – ¼ liter pr. voksen person. Vi skal kontrollere under treskingen. Gunvald har atter besvart et skjema: Hvor mange husdyr har du? **7.apr.42:** 4-7 gr. og helt grått om dagen og regn. Ullereng og Knudsen her og teller over alt vi har igjen. Gunvald i Lillestrøm med 2 kalver, ved og kål. **4.nov.42:** Asak og Skovholt kontrollerer potetene som vi har og skal levere. **17.des.42:** Jeg var i Lillestrøm, men det var ingen hygge å skulde gjøre juleinnkjøp nu. Mørkt og trist, og i butikkene var det bare papir. Blomster (juleglede) koster 12 til 15 kr, og var forresten utsolgt. **18.des.42:** Gunvald på møte i kommunen. Traktorgenerator skal brukes. **21.jan.43:** Jeg lapper de gamle vadmelsbuksene hans Gunvald, som var ferdig til å kastes. Men nu må det lappes hvor dårlig det enn er nesten. **28.sept.43:** Sorterer poteter og leverer på anvisning. **13.nov.43:** Tresket ferdig for i år og har hatt kornmåling. Åsheim og Asak. Ca.17-18.000 kg. **3.des.43:** Gunvald har tatt av presset på siloen, for vi må bruke silo en gang om dagen, for det er ikke mere sildemel. **17.des.43:** 2 damer fra Lillestrøm her og fortalte at flesket kostet 30 kr. pr. kg. på børsen. **14.aug.44:** Kara henger høi i Brakkelia – for annen gang, for vi får ikke syre.

Arbeidshjelp.

Gunvald hadde faste gårdsarbeidere, men det var en viss «gjennomtrekk» også blant disse. I tillegg trengtes ekstrahjelp i onnene. Disse ble oftest innleid på festekontoret i Oslo.

23.apr.41: Gunvald i byen igjen på festekontoret, men ingen kom. Håbløse forhold med folk.

28.apr.41: Gunvald i byen og festet to gutter. 100 pr. mnd. Kom begge, men mon dem blir? **28.jun.41:**

Alf har sluttet etter 3 dage igjen. Vil ikke luke. **26.mar.42:** Gunvald i byen på festekontoret igjen. Har nå inne 2 avertissemang igjen 3dje gangen. Johannes kunde ikke komme.

Hagebruk.

På Enger ble det i krigsårene drevet ganske stort med hagebruksvekster. Dette var både ment for lagring og konservering til eget bruk, men også for salg. Salget skjedde både på gården, på torvet i Lillestrøm og til kjøpmenn. Her er noen illustrerende dagboksitater:

15.mai.41: Gudrun spadde rundt ripsbuskene på formiddagen. Arne retter opp bringen med nok en ståltråd..... Etter middag satte jeg litt poteter nedunder haven. Sådde 5 pakker gulrøtter, 4 pakker bønner, 1 pk. agurker, 1 pk. rødbeter, 1 pk. kruspersille. Har sådd 3 pk. gulrot før. Jorda er så klumpete at det er vel uvisst om det kommer op igjen. **26.mai.41:** Satt 100+25 kål, 10 selleri, 10 purre, 30 løk og 10 asterplanter. **26.jun.41:** Har fått lukt den siste gulrota. Tenk, vi har ikke krusesjuka på gulrota i år!

25.jul.41: Jeg har kokt 7 kg. stikkelsbær og lagt ned 70 agurker. Lagt ned snittbønner. Kjeld peller bær. **2.aug.41:** Gunvald på torget med bær, og nå går det uten å true folk. De blir heller sinte hvis de ikke får.

Søndag 13.sep.42: Frost om natta, men strålende vær om dagen. Kara holder søkna, ja Erling og Gunvald skjærer blandkorn i Fuglesangen. Johanne og jeg står i hele dagen. Plukket og solgt epler hele dagen. Tok inn og hengte tomatene på verandaen. Vasket på bua og tok ind en del sommerkål som sprekker, og la dem i kjelleren. Tresket karven.

22.jan.42: Kara kjørt kålrabi på formiddagen. I Strømmen hos kjøpmann Olavsen med kålrabi. Ca. 1.300 kg. a 12 øre og 2 sekker poteter 17 øre pr. kg. **25.jun.43:** 3 barn her og luker gulrot med oss. Å, det er så forferdelig sent, for rota står ytterst på fårkanten, og så er vassar og møkkstokk armhøie.

15.okt.43: Tatt ind kålen. **18.okt.43:** Plantet i kasser purre og selleri, så nu er grønnsakene i hus.

23.jul.43: Helga plukker rips og stikkelsbær. I kveld har vi plukket bringebær. Lislerud kom her og var med os og plukket. Første blomkål og tidligkål i dag. **18.aug.44:** Johanne, Helga og jeg har pelt solbær og rips. I år har vi hatt svare strev med dreper på bæra. **29.aug.44:** Pellet ferdig ripsen. 525-530 kg.

Husdyrhold.

Som nevnt hadde Dorthea og Gunvald det meste av tida sveiser. Dette betyr at bortsett fra en del helger og ferietid, drev de ikke sjøl med ordinært fjøsstell – i alle fall ikke for storfeet. Høner og griser passet de derimot mer sjøl, og jeg antar Gunvald også hadde et ekstra overoppsyn med hestene. Ting kunne skje med dyra hele året. Her er noen eksempler:

3.feb.41: «Velkom» kalvet og kalven er antagelig kvelt da sveitseren ikke var tilstede. **2.mai.41:** Gj.sn. melkemengde 258 kg.=11,2 pr ku. Melken minket, for dyra blir for løse i maven av cellulosen. **10.jul.41:** Ragnvald har vært i Korset og skodd 3 hester. **8.mai.42:** Oksen falt ned i høigulvet i kveld, så det blev slik opstandelse. **15.okt.43:** Purka grisiet. Fikk 9. Passet grisunga til i kveld.... **16.okt.:** Purka lå på en gris, men jeg fikk tilfeldigvis reddet den denne gangen. **1.apr.44:** Dyrlege til «Røddlin», som fikk tvillinger og måtte ta leie..... **2.apr.:** Dyrlegen til Røddlin igjen. Han trodde det var skarpt.

11.mai.44: Helga hos Boasson med 43 egg.....**3.jun.:** Egil efter kyllingene. 24 kyllinger..... **24.jun.:** Masse arbeid med alle disse kyllingene.....**22.jun.:** Kyllingene ute i dag.....**29.jun.:** Sur vind og ikke noe varmt. Får ikke hatt kyllingene ute heller. (Må bety at Edvald Boasson på Nordre Dal i Nittedal hadde rugemaskin.)

Av de litt mer spesielle notatene ang. husdyrholdet er følgende: **23.feb.41:** Gunvald på Frogner og ser på hest. Kjøpt 4 års hoppe. **26.feb.:** Gunvald har vært ute på temningsforsøk med den nye merra. Den fløy til Frogner igjen. **28.feb.:** 6 gr. snefald. Slaktet kalv. Kjører gjødsel. Hestetemming. Kjørt kutterflis. **4.mar.:** Kara kjører rot. Gunvald ringt til Frogner om merra. Men han sa han aldri skulde ta den (tilbake) igjen. Huff så leit det er!

Leverandørfest på Leirsund meieri ca.1950. Dorthea og Gunvald midt i bildet. (Foto fra etterlatt album etter Dorthea.)

Slakting.

Alt av dyr som skulle brukes privat ble slaktet hjemme på Enger. Slakting var svært arbeidskrevende. Alt på dyret skulle nyttes, og dessuten var det en svær jobb å konservere maten. Hakking i Lillestrøm foregikk trulig hos slakter O. E. Borgen på torvet i Lillestrøm. Her er prosessen for to dyr:

6.okt.43: Slagtet «Lillemor» som ikke hadde kalv. Ca. 220 kg..... **7.okt:** Sydd 10 ruller. Skjært op alt kjød til hakking. 8 kg. karbonade, 32 kg. kjødkaker og kokt kraft både i dag og inat.....**8.okt.:** I Lillestrøm og hakket og fikk byttet til os 9 glass. Stekt benløse 36 fugler og 160 karbonader, men rak ikke mer enn halve stekningen av kjødkakene. Kokt talg og lungemos. Lagt bort gulrøtter. ....**9.okt.:** Begynte å steke straks om morran, men blev ikke ferdig før kl.3. Kakene var ikke gode å lage – for hard deig. Kokte 20 glass om efterm. .... **11.okt.:** Jeg kokte det siste kjøttet i dag. 41 glass, 3 spand og 2 bokser. **12.okt.:** Fått ryddet bort alt efter slaktinga.

1.des.44: Riktig ufyselig vær, men vi slagtet allikevel. Purka veide 250 kg. 24 kg. fett. Fått blod på flasker. Sydd istertuller. Smult og tarmen i vand. Bakt brød. **2.des.:** Saltet ned flesket. Sparbo skrappt tarmen fordi Helga hadde skuringa. Skjært opp hakkematen. 24 kg. medister og 6 kg. indmat. Ellers vanning av ister og tarmen. Jeg var så sliten at jeg stupte i seng uten vask om kvelden. **3.des.:** Kokt sylte; all buklista, labber og 2 tunger + all svoler. Kokte på 3 ½ til 4 timer, hodet ca. 5 timer. Efterpå

malte vi smult og kokte. **4.des.:** Gunvald i Lillestrøm og hakket. Ca 90 g. mel og $\frac{3}{4}$ liter melk pr. kg. Stekte op nesten alle kakene og stappet pølser. Kakene blev finfine, men pølsene synes fete? **5.des.:** Stekte ferdig det som var igjen og laget 140 (benløse) fugler. Siden gikk det i koking til kvelds. **6.des.:** Måtte koke kraft på brystet, for jeg fikk for lite. Kokt ned ene ribba – 3 glass. 5 glass pølser; resten på spand. Kokt leverpostei på hele levra. (16 egg i). Det blev 3 2-litersglass og 4 små. Kokt syltelake, 20 liter vand og 4 kg. salt. Nu skulde jeg være ferdig for i år også. **7.des.44:** Ryddet glass i kjelleren og span op på verandaen, så nu skulde jeg ha fått bort alt. Blev 40 glass i år med posteien.

Om byttehandel og svartebørs.

I notatene under får vi en anelse om svartebørsmarkedet. Folk kom på døra på Enger og ville kjøpe eller bytte til seg matvarer de visste garden hadde:

20.sep.42: Om efterm. plukket vi ind noe epler, for vi hadde tatt tyver som hadde tatt alt på de 4 små trea. Ellers var det en eneste streng med fremmede. Fikk byttet til oss 3 $\frac{1}{4}$ kg. sukker for mel.

20.apr.43: Folk går for døra og vil kjøpe og bytte. 3 stk. i dag. **6.mai.43:** 4 fruer her fra Lillestrøm. Byttet mel og egg for silkenattkjole, 2 ildfaste former, 6 par solide kjøkkenkopper (Porsgrund), 12 kopper og asjetter. Fru Ingebrigtsen fikk kjøpe 2 høner. **27.jun.43:** Og så er det sånn trafikk om lørdag kveld med melkelev., og som vanlig folk som spør efter mat. **30.sept.43:** Noen er det på besøk hver dag, så det blir hefte. Jeg får det slik at jeg må gi dem mat – dem ser så sultne ut. **27.mai 44:** Hatt melken hjemme, så det var sånn trafikk. Byttet silkeskjørt med byggmel. **14.aug.44:** Det har vært så mange her i dag efter bær, melk, fløte og egg. Helt umulig for folk med maten. **27.sep.44:** Fremmede som vanlig om kvelden. (Byttet) 1 kg. sukker for 18 egg. **11.nov.44:** Tresket ferdig. 11 til bords. Å, slik trafikk med folk som skal ha korn! **20.des.44:** Fru Aspestrand og fru Olsen fra Oslo her. Byttet flesk for bukse og jakke.

Noen gjøremål i husholdningen.

Her er noen andre notater fra dagliglivet:

20.feb.41: På demonstrasjon på Leirsund: «Poteten i kostholdet». Bakt brød med poteter i. Noen av dem blev litt tunge. For mye potet eller for løs deig?

26.feb.41: Har kokt opp smult på 12 flasker. Laget 15 innmatspølser og 3 leverposteier. .... Fikk 25kg torsk fra Lofoten. Blir ca.64 øre pr. kg.

20.jun.41: Jeg har gjort rent i nordstua, som ikke er rengjort siden vinteren tror jeg. Kleskottet likeså. Ellers har jeg bært vand i hele dag, for ledningen er i stykker. Lapper og stopper om kvelden. Tynnet gulrota mellom ripsbuskene.

3.jun.42: Gudrun har pusset alle 3 ovner i stuene med «Fei». De blev pene, men ikke så klare som med «Selkolin». Vasket tak og vegger i rødstua og spisestua.

13.mar.42: Hos sydama efter den rutete kjolen min. 7 kr. for søm på den og opplegg av kåpe og rød kjole.

17.mar.42: Reiste til Jessheim til fru Ellingsen (?) – 5 huller, 2 på hver side nede i munnen og en sølvfyll på høire 1ste jeksel. 38 kr.

2.sept.42: Jeg har bakt 18 store brød i dag. Syltet 13 liter tyttebær sammen med 7 liter epler. 250 gr sukker til literen.

15.okt.42: Mors bisettelse. Jeg lagde smørbrød, og de andre gjorde huset istand. Søster Martha Låveg pyntet mor med hvite krysantemum og brudeslør, myrt, og ellers blomster med hvitt og sort papir og lys. Versvik og Kristian Bjerke talte, og Ingeborg spilte orgel..... Jeg synes det var en alvorlig og

verdig stund – den siste hjemme hos mor. Ca. 20 stk., og alle fikk bevertning. **21.okt.:** Mors begravelse: Sne så det er hvitt. Sur nordavind. Vi reiste hjem med hest og buss til kirken. Ca. 70 mennesker. Kristoffer la på krans fra barn og svigerbarn. Presten fra far og Karen. Middag: Bollesuppe, fiskepudding og oksestek, grønnsaker, epler, øl, kaffe og sukker. Kaffe og en masse kaker til kaffen. Dagen blev det vi ønsket - en verdig bortgang for mor. Men mor er borte, det slår mig for alltid. Måtte både far, Karen og alle vi andre som hun var glad i, leve slik at vi kunde møtes igjen i himmelen for aldri å skilles mere. **22.okt.:** 2den begravelsesdag. Ca 25 til bords i dag. Samme meny som i går. Kaffe og kaker. Mor Låveg ligger hos Karen om natten. Stakkars far. Jeg syntes synd i ham da vi reiste.

15.des.42: Strøket servietter. Kjernet og lagd ferdig pultost. Ellers kokt 2 gryter poteter til flatbrød og lefse. Nu begynte vi tidlig med juleforberedelsene, men det er fullt op til hver dag.

6.apr.43: Salmaker Nordal her og har fått stelt madrassene våre og kjøkkendivanen. På Leirsund efter kort og hos skredderen med sportsdressen til Gunvald. Rullet og strøket tøy.

7.des.43: Vasket hvite klær og de duker som var skidne. Bakt serena og thebrød og laget smulteringdeig og fattigmand. Kakene blir så vellykket for mig i år. Serena og thebrød, den gamle oppskrift. Fattigmand: 6 egg, 90 gr. sukker, 6 sps fløte, kardemomme og mel til passe deig. Smultering: 8 egg, ½ kg. sukker, 2 ½ dl. Kremfløte, 150 g. smør, ¼ ts. Kardemomme, 2 ts. Hornsalt og ca. 1 kg. mel..... **8.des.:** Laget gorodeig. 3 egbl., ½ kg. smør, ¼ kg. smult, ½ l. kremfløte, 375 gr. sukker, kardemomme. .... 240 stk..... **9.des.:** Stekt terteringer og sandkaker....Nå har jeg bakt 9 slag og er ferdig med kakebakingen for i år. Lut på fisken til jul. **18.des.:** Bakt byggkjeks av 2 kg. mel. Stekt krumkaker; fult 20 l. spand.

21.feb.44: Ystet ost og kokt prim. Slaktet kalv etter kviga.

5.mai 44: Kokt såpe. 8 kg fett talg, 1 ¼ kg kaustisk soda, ½ fl. salmiakk, 24 l. vand. Kokte 5-6 timer.

30.november 1944 skriver Dorthea i dagboka:
«I Lillestrøm. Tok permanent. Fotograferte oss.
Kjøpte stenfat, 2 norgesglass og treskje.» Kanskje
var det dette bildet de tok?

Observasjoner om krigen, politikk ol.

Her følger til slutt noen notater som gjelder krigen, og forskrekkelsen over noe av det som skjedde. Dorthea skriver om flere kjente hendelser, som en jo kan sjøl kan sjekke opp og repetere hva dreide seg om. Ole, som Dorthea skriver om i 1942, var lærer ved Løken skole i Holter og gift med søsteren Dortheas søster Marie. Han ble arrestert under læreraksjon i påsken 1942 og sendt på tvangsarbeid i Finnmark.

Obs. også at det Dorthea har notert fra radiosendinger tar slutt etter sommeren 1941. Det var da radioapparatene ble beslaglagt.

14.jan.41: 10 gr. og strålende solskinn. Alle kara hugger. Jeg var oppe med formiddagskaffe. Gudrun lapper og jeg strikker på jakken min. Oppfordring i radio til å melde seg frivillig til Tyskland. Gud vet hvordan det vil gå?

21.jan.41: Diskuterte NS og Tyskland med Lislerud om kvelden.

23.jan.41: Hørte fra London at bondelagets styre var avsatt.

27.jan.41: Hos Schøyen om kvelden..... Ikke noe særlig begeistret for selskapet. Bare prat om NS og tyskerne, den ene vilsen over den andre. Ellers alt vel.

30.apr.41: På bondekvinne­lagsmøte hos Lundby på Brånås. Laget oppløst som bondekvinne­lag, fortsetter som bygdelag privat i hjemmene.

17.mai 41: 17.-maiprogram fra London. Ja, dette var den annen 17ende mai som vi ikke kan feire som før. Gud vet hvordan neste 17mai blir?

27.jul.41: Jeg ligger helt alene her om kvelden for Gunvald er reist på Leirsund for å høre foredrag N.S., og Gudrun er i Strømmen. Jeg synes det er så vondt og trist alt sammen.

26.feb.42: Nå har vi nesten ikke smør, så jeg vet ikke hva vi skal gjøre. Lærerne har sagt op sine stillinger. Gud alene vet hvordan det går.

1.mars42: Nå har alle lærerne, prester og biskoper sluttet. Hvordan skal det bli? Hvad er det neste? Et brev fra biskop Lunde oplæst i alle landets kirker.

28.mai42: Jeg reiste til Marie Rud med middagsruta. Det er trist hos Marie, for Ole er borte, men Marie er kjekk. Håper ved Guds hjelp at snart Ole får komme ut igjen. Spist makrell hos Marie.

2.aug.42: I Frogner kirke hvor vi fikk høre en skrivelse fra det nye kirkestyret med Hallesby som formann.

1.nov.42: Allehelgensdag.....Siden var jeg hos Marie. Telegram fra Ole, som ikke kommer hjem allikevel som før bestemt. Alt er så trist.

21.nov.42: Vi reiste til Åmodt – Evas gerbursdag. Ole Rud hjemkommen, men de kom ikke til Åmodt, for Odd har meslingene..... Pratet er krig og politikk.

19.feb.43: Doktor Løken, Scults Haust (?), og en hvis navn jeg ikke vet er arrestert i Lillestrøm, ja mange fler sies det.

20.aug.43: Det er så trist om dagen, for nå tar tyskerne alle befal og sender til Tyskland. Det er hardt for dem som rammes. Måtte de få et oppgjør med Gud gjennom motgangen.

13.sep.43: Stille er det også for besøk, for det er poliometitt i Gjerdrum.

18.nov.43: 38-40 fly (amerikanske) bombet Kjeller. Flere norske drept og såret og stor ødeleggelse. Bomber falt oppe på Farseggen og her og der. Vi fikk se litt av krigens gru.

10.des.43: Gunvald og gutta går jernbanevakt. Vakt, så det blir ikke stort annet gjort.

19.des.43: Fryktelig eksplosjon i Oslo. Store ødeleggelser.

29.apr.44: Forferdelig bombing på Kjeller inat. Svære brander og 17 mennesker gått med. 4.mai: Liste til de bombeberjede i Skedsmo. Gav 100 kr.

5.okt.44: Fryktelig bombing i Bergen. Innpå 200 mennesker omkom.

13.okt. Gunvald i Lillestrøm for å få reisetilladelse til Morskogen, men nei.

Østre Åmot feb.2024

Tor Laache

Gjerdrum Historielag